

iného žaloba proti obom žalovaným zamietnutá, doručila sťažovateľka 23. mája 2016 Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) návrh na zmenu účastníka na strane žalobcu podľa § 92 ods. 2 a 3 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení účinnom do 30. júna 2016 (ďalej aj „OSP“). Návrh odôvodnila postúpením pohľadávky voči úpadcovi zo žalobkyne na sťažovateľku zmluvou zo 7. novembra 2014. Najvyšší súd uznesením č. k. 1 Obo 11/2019-477 zo 17. júna 2020 (ďalej len „zrušujúce uznesenie“) zrušil rozsudok krajského súdu z 21. septembra 2015 v znení opravného uznesenia zo 6. mája 2019 v napadnutom výroku zamietajúcom žalobu proti žalovanému v 1. rade, vo výroku zamietajúcom vzájomný protinávrh žalovaného v 1. rade a vo výroku o trovách konania a vec vrátil na ďalšie konanie. Najvyšší súd prikázal krajskému súdu zaoberať sa najskôr návrhom na zmenu účastníka konania na strane žalobcu. Napadnutým uznesením krajského súdu nebolo vyhovené návrhu sťažovateľky, aby vstúpila na miesto žalobkyne. Odvolanie sťažovateľky najvyšší súd napadnutým uznesením odmietol.

3. Krajský súd v napadnutom uznesení po zhrnutí rozhodujúceho priebehu konania upriamil pozornosť na viazanosť právnym názorom najvyššieho súdu zo zrušujúceho uznesenia. Uviedol, že Občiansky súdny poriadok bol od 1. júla 2016 zrušený a podľa § 470 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“) ak nie je ustanovené inak, platí Civilný sporový poriadok aj na konania začaté pred dňom nadobudnutia jeho účinnosti. V žiadnom ustanovení Civilného sporového poriadku ani inom právnom predpise nie je ustanovené, aby o zmene žalobcu mal súd rozhodovať inak ako podľa Civilného sporového poriadku. Najmä keď nie je ustanovené, že by mal rozhodovať podľa § 92 ods. 2, 3 OSP v znení účinnom do 30. júna 2016, rozhodoval krajský súd o návrhu sťažovateľky na zmenu žalobcu podľa platnej a účinnej právnej normy. Relevantné ustanovenie § 80 CSP právo meniť subjekty konania priznáva výlučne a výslovne žalobcovi bez ohľadu na to, či k prevodu alebo prechodu práv alebo povinností došlo na strane žalobcu alebo žalovaného. Je to dané charakterom sporového konania, ktoré iniciuje žalobca. Aj pristúpenie ďalších subjektov do konania je umožnené len na návrh žalobcu podľa § 79 CSP. Dôsledne je tak rešpektovaný dispozičný princíp žalobcu so žalobou. Hoci po nadobudnutí účinnosti Civilného sporového poriadku právne účinky návrhu sťažovateľky na zmenu žalobcu zostali zachované, ale pretože podľa platných právnych a účinných procesných predpisov môže v civilnom sporovom konaní zmenu žalobcu navrhnúť len žalobca, súd návrhu sťažovateľky, aby do konania vstúpila na miesto žalobkyne, nevyhovel.

4. Proti uzneseniu krajského súdu podala sťažovateľka odvolanie. Najvyšší súd ako súd odvolací dospel v napadnutom uznesení k záveru o potrebe odmietnuť odvolanie. Upriamil pozornosť na zmenenú koncepciu odvolania proti uzneseniu podľa Civilného sporového poriadku, keď pri tejto forme rozhodnutia odvolanie vo svojej podstate prípustné nie je a pripúšťa sa len v taxatívne vypočítaných prípadoch podľa § 357 CSP. V prejednávanej veci ustálil, že odvolanie sťažovateľky bolo podané proti uzneseniu podľa Civilného sporového poriadku, ktoré nie je medzi taxatívne vypočítanými uzneseniami. Návrh sťažovateľky na zmenu účastníka na strane žalobcu z 20. mája 2016 doručený najvyššiemu súdu 23. mája 2016, teda za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku. Ako sťažovateľka správne uviedla, podľa § 470 ods. 2 CSP účinky, ktoré s týmto úkonom spájala predchádzajúca právna úprava, mali zostať zachované. To sa však netýka odvolaním napadnutého uznesenia, ktoré bolo vydané už za účinnosti novej procesnej úpravy Civilného sporového poriadku. Vychádzajúc z uvedeného a princípu okamžitej aplikability, odvolanie podľa § 386 písm. c) CSP ako podané proti uzneseniu, proti ktorému nie je prípustné, odmietol.

II. Argumentácia sťažovateľky

5. Proti napadnutým rozhodnutiam sťažovateľka argumentuje:

a) Krajský súd nevyhovením návrhu na vstup do konania s poukazom na okamžitú aplikabilitu novej procesnej úpravy zasiahol do legitímnych očakávaní a nadobudnutých práv sťažovateľky, ktoré nadobudla na základe § 92 ods. 2 a 3 OSP. Krajský súd sa nevysporiadal s justifikáciou procesných účinkov, ochranou nadobudnutých práv alebo s okamžitou aplikabilitou, čím došlo k zásahu do práva na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia. Spolu s novou právnou úpravou vylučujúcou možnosť podania opravného prostriedku proti predmetnému rozhodnutiu (odnímajúcou sťažovateľke toto právo) ide o odopretie spravodlivosti a zásah do princípu právnej istoty.

b) Najvyšší súd porušil označené práva sťažovateľky nepripustením možnosti podať riadny opravný prostriedok, ktorý by sťažovateľka mala, ak by bola v platnosti stará úprava. Porušil princíp dvojnásťročnosti konania.

c) Konajúce súdy sťažovateľke znemožnili hájiť svoje práva a právom chránené záujmy v prebiehajúcom súdnom konaní, ktorého predmetom je pohľadávka, ktorej je majiteľkou. Došlo k absurdnému stavu, keď žalobkyňa ako v súčasnosti neexistujúci subjekt vystupuje v konaní ako aktívne legitimovaná osoba, hoci jej legitímácia nesvedčí. Okamžitú aplikabilitu procesnoprávných noriem mali súdy posudzovať v zmysle extenzívnej ochrany základných práv sťažovateľky. Nepravá retroaktivita v dôsledku okamžitej aplikability bola excesívnym zásahom do právneho postavenia sťažovateľky.

III. Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

6. Podstatou ústavnej sťažnosti je porušenie práva na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru) uznesením krajského súdu o nevyhovení návrhu sťažovateľky na vstup do konania na miesto žalobkyne a uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí odvolania sťažovateľky, ktoré jej odopierajú právo na spravodlivý proces a právo na prístup k súdu, porušujú jej legitímne očakávania, sú nedostatočne odôvodnené.

7. Ústavný súd prioritne skúmal otázku procesnej legitímácie na podanie ústavnej sťažnosti vyplývajúcu z § 122 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“). Aby sťažovateľka bola považovaná za sťažnostne legitimovanú, musí kumulatívne splniť dve podmienky: a) ukrátenie na subjektívnych verejných právach spojené s vydaním napadnutého rozhodnutia alebo opatrenia či iného zásahu orgánu verejnej moci a b) postavenie účastníka v konaní pred orgánom verejnej moci, v ktorom bolo vydané napadnuté rozhodnutie alebo opatrenie orgánu verejnej moci, alebo vykonaný iný zásah (pozri MACEJKOVÁ, I., BÁRÁNY, E., BARICOVÁ, J., FIAČAN, I., HOLLÄNDER, P., SVÁK, J. a kolektív. *Zákon o ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020, s. 893.).

8. Ústavný súd vo svojej ustálenej judikatúre opakovane vyslovuje, že domáhať sa ochrany základných práv na ústavnom súde môže fyzická osoba alebo právnická osoba jedine v záujme ochrany svojich základných práv (napr. II. ÚS 32/06, II. ÚS 80/06, I. ÚS 213/2016). Z čl. 127

ods. 1 ústavy možno vyvodit', že sťažovateľka musí namietať porušenie svojich základných práv zároveň v spojitosti s konkrétnym konaním pred všeobecným súdom, resp. iným orgánom verejnej moci, čo prichádza do úvahy iba za predpokladu, ak je v čase doručenia sťažnosti ústavnému súdu už účastníkom tohto konania, teda konania, v ktorom namieta porušenie základných práv (m. m. II. ÚS 3/05, III. ÚS 464/2010, III. ÚS 281/2012, IV. ÚS 295/2013).

9. Podľa aktuálnej právnej úpravy civilného procesu súd prihliada na procesné nástupníctvo vyplývajúce z hmotnoprávnej skutočnosti len na návrh žalobcu, ktorý je zároveň výlučne oprávnený podať návrh na zmenu na strane žalobcu. Sťažovateľka podľa právnej úpravy v Civilnom sporovom poriadku nie je procesne legitimovaná na podanie návrhu na zmenu na strane žalobcu a zároveň nebola účastníčkou konania na krajskom súde. Nemožno ale opomenúť skutočnosť, že podľa už označených ustanovení Občianskeho súdneho poriadku sťažovateľka disponovala oprávnením navrhnúť zmenu na strane žalobcu za účinnosti predchádzajúcej procesnoprávnej úpravy, keď aj svoj návrh podala. S týmto návrhom tak bola spojená vyhliadka na rozhodnutie v jej prospech a na nadobudnutie procesného postavenia účastníka konania. Procesné nástupníctvo v prípade singularnej sukcesie ani za predošlej procesnoprávnej úpravy nebolo automatické, ale za splnenia zákonných predpokladov bolo nárokovateľné, pričom návrh na zmenu účastníka konania mohol podať ktorýkoľvek účastník hmotnoprávneho úkonu vyvolávajúceho prechod práv. Prípadné nevyhovenie návrhu na zmenu na strane žalobcu by mohlo mať v konečnom dôsledku za následok zamietnutie žaloby pre nedostatok aktívnej legitimácie pôvodnej žalobkyne, a preto ústavný súd dospel k záveru, že v okolnostiach prejednávanej veci musí byť sťažovateľka považovaná za osobu, ktorej základné práva mohli byť ukrátené napadnutými rozhodnutiami o jej návrhu na zmenu účastníka (m. m. II. ÚS 205/04, I. ÚS 186/2013, IV. ÚS 150/2014, III. ÚS 308/2017).

10. V kontexte napádaných rozhodnutí všeobecných súdov, ktoré majú výlučne „nemeritórny“ charakter, sa ústavný súd zaoberal aj otázkou možnosti ich ústavného prieskumu. Ústavná sťažnosť je na rozdiel od tradičných opravných prostriedkov budovaných „zdola“ konštruovaná dodatočne – „zhora“, aby pokryla rozhodnutia a zásahy verejnej moci v ich celej šírke a rozmanitosti. Táto univerzálnosť ústavnej sťažnosti umožňuje prieskum rôznych paralelných konaní, ale v špecifických situáciách aj čiastkových rozhodnutí v konaniach, pre ktoré sú typické pomerne autonómne fázy v rámci samotného meritórneho konania dosiaľ neskončeného (m. m. II. ÚS 50/2015, II. ÚS 356/2016). Ústavný súd prispôsobuje intenzitu prieskumu typu napadnutého rozhodnutia a musí vnímať aj stav veci v čase rozhodovania (m. m. I. ÚS 516/2019).

11. V konkrétnych okolnostiach veci je predmetom ústavného prieskumu rozhodnutie krajského súdu, ktorý nevyhovel návrhu na zmenu žalobcu v sporovom konaní, a následné rozhodnutie o odvolaní. Postup všeobecného súdu sa už v minulosti stal za obdobných skutkových a právnych okolností predmetom vecného ústavného prieskumu (k tomu pozri napr. II. ÚS 7/2017, II. ÚS 263/2018), a to predovšetkým z pohľadu odňatia možnosti konať pred súdom nepripustením vstupu dotknutého subjektu do konania. Obdobná argumentácia sťažovateľky je preto spôsobilá byť predmetom ústavného prieskumu z pohľadu, či nepripustením vstupu do konania v konkrétnych okolnostiach veci došlo k odňatiu práva na súdnu ochranu. Napadnuté rozhodnutia sú spôsobilé výrazným spôsobom zasiahnuť do právneho postavenia sťažovateľky domáhajúcej sa priznania procesného statusu žalobkyne v príslušnom konaní, a preto sú spôsobilé byť predmetom ústavného prieskumu v konaní o ústavnej sťažnosti.

III.1. K namietanému porušeniu označených práv napadnutým uznesením krajského súdu:

12. Ústavný súd pri predbežnom prerokovaní každého návrhu skúma, či dôvody uvedené v § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Jedným z dôvodov odmietnutia je aj oneskorenosť návrhu, čo v prípade ústavnej sťažnosti zakladá povinnosť preskúmania podmienky dodržania lehoty podľa § 124 zákona o ústavnom súde.

13. Podľa § 124 zákona o ústavnom súde ústavnú sťažnosť možno podať do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia, oznámenia opatrenia alebo upovedomenia o inom zásahu. Táto lehota sa pri opatrení alebo inom zásahu počíta odo dňa, keď sa sťažovateľ mohol o opatrení alebo inom zásahu dozvedieť. Ak rozhodnutie nadobúda právoplatnosť vyhlásením alebo oznámením a ak sa podľa osobitných predpisov zároveň doručuje jeho písomné vyhotovenie, začína lehota plynúť dňom doručenia tohto písomného vyhotovenia sťažovateľovi; ak sa rozhodnutie doručuje len jeho zástupcovi, začína lehota plynúť dňom doručenia písomného vyhotovenia tohto rozhodnutia tomuto zástupcovi. Ak bol vo veci podaný mimoriadny opravný prostriedok, lehota na podanie ústavnej sťažnosti vo vzťahu k rozhodnutiu, ktoré bolo mimoriadnym opravným prostriedkom napadnuté, začína plynúť od doručenia rozhodnutia o mimoriadnom opravnom prostriedku.

14. Nedodržanie uvedenej lehoty je zákonom o ústavnom súde ustanoveným dôvodom na odmietnutie sťažnosti ako podanej oneskorene. Ústavný súd opakovane vyslovil, že sťažnosť podľa čl. 127 ústavy nemožno považovať za časovo neobmedzený právny prostriedok ochrany základných práv (I. ÚS 109/06). V prípade podania sťažnosti po uplynutí zákonom ustanovenej lehoty neumožňuje zákon o ústavnom súde zmeškanie tejto lehoty odpustiť, pretože to kogentné ustanovenie § 124 zákona o ústavnom súde neumožňuje (napr. m. m. III. ÚS 124/04, IV. ÚS 14/03, III. ÚS 14/03).

15. Počítanie lehoty na podanie ústavnej sťažnosti od doručenia napadnutého uznesenia najvyššieho súdu sťažovateľke 19. apríla 2021 v zásade postačuje pre posúdenie splnenia podmienky včasnosti vo vzťahu k napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu. To ale neplatí vo vzťahu k napadnutému uzneseniu krajského súdu. Ústavný súd z predložených listín zistil, že napadnuté uznesenie krajského súdu bolo doručené sťažovateľke 4. januára 2021, keď aj nadobudlo právoplatnosť. Je nepochybné, že ústavná sťažnosť sťažovateľky doručená ústavnému súde 16. júna 2021 bola podaná po uplynutí predpísanej zákonnej lehoty dvoch mesiacov, ktorá sťažovateľke uplynula k dátumu 4. marca 2021.

16. Ak sťažovateľka napadnuté uznesenie krajského súdu napadla odvolaním, nemohlo uplatnením tohto opravného prostriedku dôjsť k predĺženiu lehoty na podanie ústavnej sťažnosti, pretože odvolanie proti napadnutému uzneseniu krajského súdu nebolo prípustné. V tomto smere bolo poučenie krajského súdu v napadnutom uznesení o prípustnosti odvolania jasné a zrozumiteľné (hoci samotné poučenie nie je záväzné pre posudzovanie prípustnosti odvolania ako riadneho opravného prostriedku). Podstatné ale je, že neprípustnosť odvolania vyplýva priamo zo zákona. Odvolanie tak v predmetnej veci nepredstavovalo účinný prostriedok ochrany subjektívnych práv sťažovateľky proti napadnutému uzneseniu krajského súdu o nevyhovení jej návrhu. Išlo v zmysle účinného znenia procesného predpisu o jednoinštančné rozhodovanie súdu. Sťažovateľka bola zastúpená advokátom ako osobou znalou práva, ktorá si musela byť vedomá existencie jasnej právnej úpravy, že odvolanie je zo zákona vylúčené (napr. I. ÚS 352/2016, II. ÚS 68/2018), resp.

objektívne neprípustné (§ 355 ods. 2 a § 357 CSP). Priznáva to aj samotná sťažovateľka v ústavnej sťažnosti.

17. Napriek tomu sa sťažovateľka v podstate domáha použitia pôvodného procesného režimu odvolania (§ 201 ods. 1 a § 202 ods. 3 OSP) na konanie začaté podľa predchádzajúcej úpravy, ktoré prebieha aj za účinnosti nového procesného režimu. Pomerne extenzívnym výkladom princípu justifikácie účinkov procesných úkonov sa snaží o jeho uplatnenie aj v situácii, keď je narušená logická väzba medzi procesným úkonom (návrhom na zmenu účastníka podaným za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku) a účinkom, ktorý z neho sťažovateľka vyvodzuje (prípustnosť odvolania proti rozhodnutiu o návrhu na zmenu účastníka vydanému za účinnosti Civilného sporového poriadku), medzi ktoré vstúpila nová procesná úprava. Domáha sa v podstate využitia princípu ultraaktivita procesných predpisov (ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. *Civilný sporový poriadok*. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 1489.). Pre takýto postup by bolo potrebné nájsť oporu vo výslovnom znení prechodných ustanovení zákona (ako napr. § 471 CSP), čo však nie je podľa ústavného súdu v tomto prípade dané.

18. Za týchto okolností je ústavná sťažnosť smerujúca proti rozhodnutiu krajského súdu, ktoré sťažovateľka prevzala 4. januára 2021, podaná po dvojmesačnej lehote ustanovenej v § 124 zákona o ústavnom súde. Ústavný súd preto ústavnú sťažnosť v tejto časti odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. f) zákona o ústavnom súde ako oneskorene podanú.

III.2. K porušeniu označených práv napadnutým uznesením najvyššieho súdu:

19. Sťažovateľka ústavnou sťažnosťou vytyka najvyššiemu súdu neprípustenie opravného prostriedku a dvojínštancnosti rozhodovania o jej návrhu na zmenu účastníka, ktorá by jej náležala v zmysle predchádzajúcej právnej úpravy.

20. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Do obsahu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon (IV. ÚS 77/02). Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci.

21. Z judikatúry ústavného súdu totiž vyplýva, že práve všeobecné súdy sú primárne zodpovedné aj za dodržiavanie základných práv a slobôd, ktoré ústava alebo medzinárodná zmluva dotknutým fyzickým osobám zaručujú, preto je možnosť intervencie zo strany ústavného súdu subsidiárna a nastupuje až vtedy, ak ochranu neposkytujú všeobecné súdy (porov. mutatis mutandis I. ÚS 9/00, II. ÚS 592/2013, III. ÚS 375/2010, IV. ÚS 26/04). Ak ústavný súd pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti zistí, že sťažovateľ sa ochrany svojich základných práv alebo slobôd môže domôcť využitím jemu dostupných a účinných prostriedkov nápravy pred iným (všeobecným) súdom, musí takúto ústavnú sťažnosť odmietnuť pre neprípustnosť (porovnaj mutatis mutandis

I. ÚS 22/03, II. ÚS 349/08, II. ÚS 421/2013, III. ÚS 152/03, IV. ÚS 177/05). Za situácie, ak právny poriadok pripúšťa iné možnosti nápravy uplatnením riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov podľa Civilného sporového poriadku, nemožno sa domáhať ochrany svojich práv v konaní pred ústavným súdom.

22. Podľa platnej právnej úpravy konania pred všeobecnými súdmi a judikatúry všeobecného súdnictva sú ich závažné procesné pochybenia (vrátane porušenia základných práv podľa čl. 46 a nasl. ústavy) dôvodom na podanie odvolania (§ 355 CSP), prípadne (za splnenia zákonom stanovených podmienok) aj na podanie dovolania [§ 419 CSP (pozri mutatis mutandis napr. II. ÚS 595/2013, IV. ÚS 26/04, II. ÚS 130/02, IV. ÚS 31/03)].

23. Ústavný súd lustráciou zistil, že sťažovateľka podala proti napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu 18. júna 2021, teda dva dni po podaní ústavnej sťažnosti, dovolanie. Argumenty v ňom uvedené podriadila pod dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. a), resp. b) CSP. Vecne v ňom používa rovnaké argumenty ako v ústavnej sťažnosti. Vec sa od 22. júla 2021 nachádza na najvyššom súde. Konanie o žalobe žalobkyne bolo však ešte predtým zastavené uznesením krajského súdu z 26. mája 2021, ktoré nadobudlo právoplatnosť 11. júna 2021.

24. Aktuálne je súdom, ktorý má prednostne poskytnúť ochranu základnému právu sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, najvyšší súd rozhodujúci o jej dovolaní, pričom ústavný súd zdôrazňuje, že posúdenie prípustnosti a následne dôvodnosti dovolania je zverené do právomoci najvyššiemu súdu ako súdu dovolaciemu. S poukazom na princíp subsidiarity je teda založená prítomnosť dôvodu na odmietnutie ústavnej sťažnosti pre nedostatok právomoci ústavného súdu podľa § 56 ods. 2 písm. a) v spojení s § 132 ods. 1 zákona o ústavnom súde.

25. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku sa ústavný súd ďalšími návrhmi sťažovateľky uvedenými v petite jej ústavnej sťažnosti nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 16. novembra 2021

Libor DUEĽA
predseda senátu